

v zadnjem pa najdemo sredstva in pot, po katerem posamezni išče in najde — ali ne najde svoje pravice.

Na tem mestu naj bo že povedano, da je to prav za prav glavno polje našega preiskovanja. Privatno pravo je pri nas naj bolj razvito in vsakdanji kruh državljana. S kazensko sodnijo ali celo z javno pravnimi sodišči navadni človek ne pride tako lahko v dotiko, ali pozabljivi dolžniki, brezobzirni upniki, razni prepiri glede zemljiškega posestva, ki jih provocira nesterpljiv sosed, spletke pri zapuščinah, v družbinskem življenji, vse take stvari so tako navadne in vsakdanje, da spravijo naj bolj mirnega državljana pred sodnijo, ne da bi vedel zakaj in kako. Važen je ta predmet tudi zarad tega, ker so se ravno v ti stroki deloma že vršile, deloma pa se pripravljajo sedaj največi preuredbe.

Kupčijski promet uredil se je na novo po kupčijskem zakonu, borzni promet ureduje se še vedno po novih štatutih. V gospodarskem obziru so velikega pomena postave o zadrugah z omejenim in neomejenim poroštvom. Pred sabo imamo — ako sežemo nekoliko v javno pravo nazaj, nov načrt kazenskega zakonika, nov načrt civilnega postopnika, kazenski postopnik pa, oprt na zatožni princip, na načelo javnosti in ustmenosti ima postavno veljavo že od l. 1873.

In na zadnje — last not least — mislimo spomniti se tudi oseb, ki so prav za prav motorji vsega pravnega življenja in te so: sodniki, odvetniki in notarji.

Pridržanje samostalnega preganjanja kaznjivih dejanj v glavni obravnavi.

Paragrafi 262. in 320. potem 263. in 321. k. pr. imajo namen, da se z jedno in isto razsodbo odsodijo vsa kaznjiva dejanja, katera je obtoženec do časa razsodbe zakrivil, bodisi da so v obtožnici zatožena, bodisi da jih še le glavna obravnava na dan spravi. Z jedno veliko potezo naj se prečrta vsa hudodelna preteklost obtoženčeva, — jedna razsodba naj zadene vsa njegova zlá dela, kolikor jih je do tedaj storil in jih je bilo do tedaj znanih. Ako razsodba nij rešila vsih do takrat storjenih, znanih, kaznjivih dejanj, tako jih je obtožitelju mogoče le pod tem pogojem še pozneje

preganjati, če mu je bila pravica poznejšega preganjanja z isto razsodbo zakonito pridržana. Postava tem določbam je načelo: „de eadem re ne bis agatur“ — toraj: če je bilo kaznjivo dejanje že jedenkrat predmet razprave, pa se o tem dejanji ni sodilo, — naj se tudi pozneje ne sme več soditi, razun če se je poznejše preganjanje zakonito pridržalo.

Med prvima dvema in med zadnjima dvema paragrafoma pa je razloček tá, da imata prva dva v misli samó dejanje, katero je podlaga zatožbi, — zadnja dva pa zraven prvotno zatoženega dejanja še drugo dejanje, katerega se obtoženec pri glavni obravnavi dolži.

Isto dejanje namreč, katero obtožitelj v obtožnici ali pri glavni razpravi imenuje, n. pr. hudodelstvo tatvine, — isto dejanje se vidi nemara sodnemu dvoru ali že samo zase, ali v zvezi z okolnostimi, ki jih še le glavna obravnava na dan spravi, — n. pr. kot hudodelstvo ponezvestja (nezvestobe). Dejanje ostane v bistvu isto, le nekež okolnosti tega dejanja, ki so v zatožbi, more odpasti ali se spremeniti, a druge okolnosti, katerih v zatožbi ni, morejo še zraven priti. Dejanje ostane isto, katero je dalo obtožbi življenje, le drugačno kazenskopravno ime dobi (§§. 262. in 320. k. pr.).

Ali zraven tega dejanja (bodisi, da je ostalo, kakor je v obtožnici, bodisi da se je kakor rečeno predrugačilo) — more na dan priti pri glavni obravnavi še drugo, od prvega neodvisno, čisto samostojno dejanje, katerega se obtoženec na novo dolži. N. pr. Obtoženec je tožen zavoljo hudodelstva tatvine, ker je 30. decembra 1880 gld. 26 ukradel, — pri glavni razpravi pa se pokaže, da je zraven tega 31. decembra 1880 gld. 51 ponezvestil (§§. 263. in 321. k. pr.).

V vsakem teh dveh primerljajev je treba drugače postopati gledé pridržanja samostalnega preganjanja novo na dan prišlih dejanj. Od zakonitosti postopanja pa je odvisno, da obtoženec ne uide zaslužení kazni, a tudi da poznejšega kazenskega preganjanja proti zakonu ne trpi, — da toraj nima niti obtožba niti bramba nezakonitih vspehov.

Ali ni vselej, kakor v navedenih primerljajih, takoj na prvi videz lahko razločiti, je li dejanje vzlic okolnostim, ki so pri glavni obravnavi na dan prišle, isto ostalo, katero je podlaga obtožbi (je li toraj postopati po §. 262. ozir. 320. k. pr.); ali pa je k

prvemu dejanju še drugo kazensko dejanje pristopilo (in je postopati po §. 263. oz. 321. k. pr.).

Dejanje, katero je predmet obtožbi, se more pri glavni obravnavi tako razjasniti, da se pokaže, da obtoženec tega dejanja ni storil, da je pa storil drugo dejanje, katero se je nemara tudi o drugem času vršilo. Zatoženo dejanje in ono drugo dejanje, ki se je pri glavni obravnavi pokazalo, sta tedaj v resnici dva različna dejanja, — a vendar je treba postopati po §. 262. in 320. k. pr. in ne po §. 263. in 321. k. pr. N. p. Obtožba pravi, da je obtoženec 30. decembra l. l. zlato uro, vredno 90 gld., ukradel (bila je pri njem najdena), — a obravnava pokaže, da je to uro 31. decembra l. l. od neznanega človeka kupil za 30 gl., kar bi vtegnilo biti prestopek §. 477. k. z. To sta gotovo dva različna dejanja, kajti če je kedo tožen, da je kradel, ni isto, kakor bi bil tožen, da je sumljivo blago kupil. Ali: obtožba pravi, da je obtoženec človeka umoril, — obravnava pa spravi na dan, da tega ni storil, ampak da je umorjenega pokopal, da bi zaprečil zasledovanje hudodelstva, katerega je storil njegov znanec (§. 214. k. z.). Tudi to sta dva tudi po času čisto različna dejanja; — če je tožen, da je človeka umoril, ni tožen, da ga je s hudodelnim namenom §. 214. k. z. pokopal. Vendar se v takih primerljajih ne more reči, da se obtoženec pri obravnavi dolži še drugega dejanja zraven tistega, zaradi katerega je obtožen. Kajti akoravno je drugo dejanje po vsem različno od prvega, stojita vendar med soboj v takem razmerji, da drugo stopi na mesto prvega, da obeh dejanj poleg jeden drugega obtoženec kriv spoznan biti ne more. Ali jedno, ali drugo dejanje, — oba dejanja poleg jeden drugega pa ne. Če je taka razmera med obema dejanjema, tedaj je postopati po §. 262. in 320. k. pr. Prvotno dejanje se je samo v drugo dejanje pretvorilo, ne da bi novo dejanje, katero s prvim ni v nobeni zvezi, pristopilo. (Zato se v porotnih takih primerljajih stavi za drugo dejanje le eventualno vprašanje, za nova dejanja po §. 311. k. pr. pa se stavijo glavna vprašanja). Obtožba namreč zasleduje dejanje, katero je obtoženec v resnici storil. Kazenska pravda išče resnico. Obtožnica pravi, da je obtoženec človeka umoril, razprava kaže, da ga je nemara le ubil, ali samo mrtvega pokopal z znaki §. 214. k. z. Katero teh treh dejanj je obtoženec storil, je stvar dokaza, preganja se pa isto, katero je v resnici

učinil, negledé na to, kako je dejanje v obtožnici popisano in pravoslovno imenovano. V tem leži kazenskopravdna istost (identiteta) tacih dejanj. Zarad te istosti pa je postopati po §§. 262. oz. 320. k. pr. ne po §§. 263. in 321. k. pr.

Ko je dognano, ali so novo na dan prišle dejanske okolnosti smatrati samo kot predrugačenje prvotno zatoženega dejanja, ali pa zraven tega kot drugo kaznjivo dejanje, pokažejo se precej razlike v postopanju.

1. Ako se je samó prvotno dejanje predrugačilo, tedaj ima sodni dvor samo poslušati o tem stranki in razsoditi predlog o preložitvi, ako bi ga kedo stavil. Ni treba, da bi obtožitelj obtožbo na nove okolnosti raztegnil, niti ni položaj zanj ugodnejši, ako to stori; kajti §. 207. k. pr., ki pravi, da se ne more obtoženec dejanja kriv spoznati, na katero obtožba ni bila niti iz prva namerjena, niti v glavni razpravi raztegnena, se ozira na §. 263. in 321. k. pr., ko k prvotnemu dejanju pristopi še drugo dejanje. Tukaj pa se mora reči, da je obtožba bila že izprva namerjena na to novó, pri razpravi se pokazavše dejanje za slučaj, ko bi dokazovanje pokazalo, da ima stopiti na mesto v obtožnici imenovanega. Treba je samó, da stranki razodeneta svoje mnenje o tem predrugačenju.

Vsled tega more sodni dvor obtoženca oprostiti od zatožbe, glaseče se samó na to, da je zlato uro ukradel, pa obsoditi ga zavoljo prestopka §. 477. k. z., ker je sumljivo blago kupil, akoravno obtožitelj prvotne, samó na tatvino glaseče se obtožbe ni nič raztegnil, ali je celó nasprotoval obsodbi po §. 477. k. z. Narobe pa ima sodni dvor tudi pravico obtoženca obsoditi zavoljo hudodelstva tatvine, vzlic temu, da obtožitelj reče, da od zatožbe zavoljo hudodelstva odstopi in obtožbo le zavoljo prestopka po §. 477. k. z. vzdrži. Kajti s tem vendar preganja še vedno dejanje, katero je dalo prvotni obtožbi povod (samo da se mu je to dejanje prej zdelo drugače kot sedaj), — po kateri postavi pa je to kaznjivo, ima odločiti sodni dvor, ne obtožitelj! (Glej tudi kasac. dvora razs. br. 112).

A ne samo takrat, kadar se prvotno dejanje predrugači v manj kaznjivo, tudi takrat, kadar se predrugači v ostreje kaznjivo (da le ne pade pod porote §. 261. k. pr.) bode vsled načela, da obtožba preganja dejanje, katero je bilo v istini storjeno in da je na to dejanje že od kraja namerjena, smel sodni dvor obtoženca

ostreje kaznjivega dejanja krivega spoznati, akoravno bi obtožitelj obtožbe glaseče se samó na manj kaznjivo dejanje ne raztegnil na ostreje kaznjivo dejanje. N. pr. obtožba se glasi na hudodelstvo udeležbe pri tatvini, — glavna razprava pa kaže, da je obtoženec sam kradel. Ni treba, da bi obtožitelj obtožbo raztegnil, — sodni dvor ga sme brez raztegnitve hudodelstva tatvine krivega spoznati. Niti obtoženčevega privoljenja v to, da se precej sodi, ni treba. (Glej kasac. dvora razs. br. 85.)

Pred porotniki bode porotni sodni dvor tudi brez raztegnenja obtožbe glaseče se samó na hudodelstvo umora, brez obtožiteljevega predloga, da celó proti njegovemu predlogu smel in pod pogoji §. 320. k. z. moral staviti za glavnim vprašanjem o tem, ali je obtoženec kriv, da je človeka umoril, še eventualno vprašanje, ali je le kriv, da je tistega človeka z znaki §. 214. k. z. pokopal. Dalje, — ako bi obtožitelj rekel, da odstopi od obtožbe zaradi umora in obtožbo le zaradi pripomoči po §. 214. k. z. povzdigne, sodni dvor ne bode smel izpustiti glavnega vprašanja, je-li obtoženec kriv, da je človeka umoril, ter staviti samó glavno vprašanje po hudodelstvu §. 214. k. z. Kajti vzlic izjavi obtožiteljevi se vendar še vedno preganja tisto dejanje, katero je obtoženec res storil, — katero teh dejanj pa je tisto, o tem nima pravice soditi obtožitelj, ampak le porotniki, ki tudi v tem slučaju morejo spoznati, da je kriv umora. (Glej kasac. dvora razs. br. 3.) — Le kadar obtožitelj izjavi, da dejanja več ne preganja, mora obtoženec oprostjen biti.

Ako bi se pa pred porotniki predruožčilo zatoženo dejanje v huje kaznjivo, takrat se more zaradi ostreje kaznjivega dejanja le potem eventualno vprašanje staviti, ako obtoženec v to privoli. Sicer je postopati po 2. odd. §. 320. k. pr.

Vse to sledi iz kazenskopravne istosti takih dejanj.

V takih primerljajih toraj obtožiteljeva naloga ni, da bi obtožbo predruožčil, — njegova naloga je le, da nasvetuje sodnemu dvoru ali porotnikom, kako naj bi se po njegovem prepričanji sodilo ali vprašanje postavilo, — ali na te nasvete niso vezani niti sodni dvor, niti porotniki.

Iz kazenskopravne istosti takih dejanj pa dalje sledi, da zaradi novih dejanskih okoliščin, katere padejo pod §. 262. k. pr. ni nikdar treba obtožitelju pridržati pravice samostojnega preganjanja teh novih dejanj, — (v porotnih primerljajih pa po §. 320. k. pr.

le takrat, če bi se dejanje po novih okolnostih v ostreje kaznjivo dejanje predrugačilo in obtoženec privolitev odreče, ali če bi sicer zaradi potrebne korenitejšje priprave sodni dvor dotičnega eventualnega vprašanja precej postaviti ne mogel).

Pridržanje poznejege preganjanja ni pa samo nepotrebno, temveč tudi nedopustljivo in protizakonito (seveda razun ravno omenjenega primerljaja §. 320. od. 2. k. pr.). Kajti §§. 262. in 320. k. pr. ukazujeta sodnemu dvoru, da naj precej sodi o takih dejanjih, oziroma postavi eventualno vprašanje porotnikom, — ali pa zaradi potrebnih korenitejših priprav vso razpravo preloži. Ako tega ni storil in ako tudi porotniki eventualnega vprašanja niso zahtevali, izvira iz tega, da sodni dvor, oziroma porotniki niso našli, da bi nove dejanske stvari vstanovile kako drugačno kaznjivo dejanje, nego je tisto, od katerega zatožbe so obtoženca oprostili. Implicite se je tedaj tudi o novo na dan prišlih dejanskih okolnostih že sodilo.

Ako bi toraj sodni dvor vzlic temu obtožitelju pridržal pravico, obtoženca, ki je od obtožbe zaradi hudodelstva tatvine zlate ure oprosten, preganjati pozneje zaradi prestopka po §. 477. k. z.; ali obtoženca, ki je od obtožbe hudodelstva udeležbe pri tatvini oprosten, preganjati zavoljo hudodelstva tatvine (razume se z ozirom na isto dejanje); — ali ako bi ga obtožitelj hotel brez pridržanja pozneje preganjati zaradi istih dejanj — dalje, ako bi porotni sodni dvor pri obravnavi zaradi hudodelstva umora, katerega je bil obtoženec oprosten, ne bil stavil eventualnega vprašanja o hudodelstvu uboja ali o pripomoči §. 214. k. z. in bi bil obtožitelju pridržal pravico poznejega preganjanja zaradi tega hudodelstva ali pa tudi ne pridržal, — bi se od prvotne zatožbe oprosteni zatoženec pozneje nikakor ne mogel več obsoditi zaradi teh dejanj, ker ta so bila že jedenkrat predmet razprave po §§. 262. in 320. k. pr. Poznejša obsodilna rabsodba zaradi tacih dejanj bila bi po §§. 231. br. 9. oz. 344. br. 10. č. b. k. pr. nična, kajti okolnost, da so bila ta dejanja že jedenkrat predmet glavni razpravi, ne dopušča več preganjati jih. (Glej kasac. dvora rabs. br. 149.)

Protizakonito pridržanje poznejšega preganjanja pa obtožencu tudi ne more vzeti pravice poslužiti se v zakonu utemeljenih pravnih lekov zoper poznejšo rabsodbo, s katero bi bil nemara tistih dejanj kriv spoznan, ker tako pridržanje obtožencu v kvar

ne more v pravno moč stopiti, kajti v kazenski pravdi, katere formalnosti posebno obtoženca varujejo, ni nobenega določila za tako pravno moč.

Protizakonito pridržanje pa izvira iz tega, da se nove okolnosti, spadajoče pod §. 262. in 320. k. pr., zamenjujejo z onimi, ki spadajo pod §. 263. in 321. k. pr., kar mnogokrat stori, da se človek, ki je res kakšno kaznjivo dejanje storil, iz uzrokov postopnega prava ne more več kaznovati.

Samo ob sebi se umé, da imata §. 57. k. pr. in XX. poglavje k. pr. drugačne primerljaje v mislih.

2. Ako pa k prvotno zatoženemu dejanju pride še drugo dejanje je obtožiteljeva naloga, obtožbo na to drugo dejanje raztegniti in za slučaj, da bi iz uzrokov §. 263. in 321. k. pr. sodni dvor ne mogel precej o drugem dejanji soditi, oziroma postaviti na to dejanje glasečega se glavnega vprašanja porotnikom, zahtevati, da se mu pridrži samostalno preganjanje zaradi novega dejanja. Ako obtožbe ne raztegne na novo dejanje, tedaj se ne sme o njem soditi po zabrani §§. 2. od. 1., 267., 281. br. 8. in 344. br. 6. in 7. k. pr., kajti to je samostojno dejanje, ki ni bilo podlaga obtožnici. Brez pridržanja samostalnega preganjanja pa tako preganjanje po izrečenem določilu §. 263. k. pr., na katerega se §. 321. k. pr. sklicuje, ni več dopustljivo. Ako bi se zatoženec zavoljo novega dejanja pozneje vzlic temu, da se pravica preganjanja ni pridržala, obsodil, bila bi ta sodba po §. 281. br. 9. oz. 344. br. 10. č. b in c k. pr. nična, ker je bilo dejanje že jedenkrat predmet glavni razpravi in ker k zakonitosti obtožbe manjka v takih primerljajih potrebnega pridržanja poznejega preganjanja.

Ako bi obtožitelj pri glavni razpravi, povzdignivši obtožbo zaradi novega dejanja, — odstopil od zatožbe zavoljo v obtožnici navedenega dejanja, bi sodni dvor moral oprostiti obtoženca od prvotne zatožbe, a mogel ga obsoditi zavoljo novo zatoženega dejanja. Porotni sodni dvor pa bi po obtožiteljevem odstopu od prvotne zatožbe moral brez vprašanja porotnikom obtoženca oprostiti in obtožitelju na zahtevanje poznejše samostalno preganjanje novega dejanja pridržati.

Vse to sledi iz okolnosti, da je novo dejanje samostojno, — neodvisno od tistega, ki je predmet obtožbi.

Zato je v teh primerljajih postaviti glavno vprašanje porotnikom o novem dejanji, a v primerljajih §§. 262. in 320. k. pr. le eventualno vprašanje.

Privoljenje obtoženčevu, da se novo dejanje precej obsodi, je vselej potrebno, kadar bi ga obsojenega zavoljo tega dejanja zadela kazenska postava ostrejša od one, katero bi bilo uporabiti na kaznjivo dejanje, omenjeno v obtožnici.

Po §. 320. od. 2. k. pr. mora se predlog, da se obtožitelju preganjanje za novo dejanje pridrži, postaviti zadnji čas pred začetkom posvetovanja porotnikov. Isto mora veljati, ker ni drugače določeno, v primerljajih §. 321. k. pr., kajti po izreku porotnikov bilo bi zato prepozno, ker ta izrek že končno odloči, katerih dejanj se je obtoženec zakrivil, katerih ne. Za to tudi govori, da se §. 321. k. pr. sklicuje na §. 263. k. pr. vsled katerega se mora ta predlog pred razsodbo postaviti, kajti izrek porotnikov jeden in sicer glavni del razsodbe, t. j. krivdo že odloči. (Glej kasac. dvora razs. 149). — —c.

Prednost zastavne pravice hišnih posestnikov na pohišje najemnikov za najemščino pred starejšimi zastavnimi pravicami drugih upnikov.

Za iztrjatev svote gotovega denarja je *A* na podlagi razsodbe okrajne sodnije v *Lj.* prosil za eksekutivno rubež in cenitev premakljivega premoženja, posebno pohišja toženca *B*; ta eksekucija se je dovolila in rubež s popisom pohišja se je izvršila še za časa, ko se toženec *B* še ni bil preselil v hišo *g. C*.

Pozneje se je preselil *A* v hišo *g. C*, kamor se je tudi preneslo v eksekuciji popisano pohišje.

Še le potem, ko je *B* že dalje časa stanoval v hiši *g. C*, je tožitelj *A* začel nadaljevati eksekucijo proti tožencu *B*, ter je prosil za eksekutivno dražbo popisane pohišja toženčevega, ktera se je tudi dovolila.

Za tega časa je pa tudi novi najemodajalec *C* vložil tožbo proti najemniku *B* za plačilo najemščine in prošnjo za popis pohišja, prinesenega v najeto stanovanje. Vsled prošnje se je popis dovolil in izvršil, in popisale so se — brez male izjeme, na